

ישרה ומשמעת באקדמיה: התמודדות עם סטודנטים סוררים בשני קמפוסים בישראל

תקציר: ההשכלה הגבוהה עברה תהליך עמוק של מה שקרוי בלועזית מאסיפיקציה מאז המחצית השנייה של המאה העשרים. המוסדות שהיו שמורים לקבוצות העילית פתחו שעריהם להמונים: אנשי המעמד הבינוני, בינוני-תחתון ומעמד העובדים, אנשי הצווארון הכחול. כפועל יוצא של מהפכה דרמטית זו השתנה דיוקן הסטודנטים שינוי עמוק. ישרה, הגינות, משמעת ואלימות היו לבעיה של ממש בקמפוסים. מקובל להניח שסוררות סטודנטים היא פועל יוצא של תכונותיהם, של תרבות המוסד בו הם לומדים, של התרבות, של הסוכב ושל עמדותיהם והתנהגותו של הממסד האקדמי. הסוררות משקפת בסופו של חשבון את החברה בכללותה. בעיה זו עתידה להחריף במאה ה-21. המאמר מנסה לשרטט את הבעיה והופעתה בעולם ובישראל. לאחר מכן הוא מנתח בפרוטרוט חקר אירוע שנערך בשני קמפוסים בישראל: אוניברסיטה ומכללה ציבורית גדולה. הוא מבוסס על ניתוח פרוטוקולים של שני המוסדות. הוא מבקש למצוא תשובות לשאלות אחדות: מהו היקף התיקים שהובאו בפני ועדות המשמעת של המוסדות? האם היקף התיקים קבוע או משתנה לאורך זמן? מהי התפלגות התיקים שהובאו בפני הוועדות לסוגיהם? האם הרכב זה קבוע או משתנה? האם יש הבדל בין המכללה לאוניברסיטה באשר לאופי התיקים ולחומרת העונש?

מילות מפתח: סוררות, הונאה, רמייה, אלימות, החלטות ועדות משמעת, מדיניות ועדות משמעת.

א. מבוא: שינוי פניה של מערכת ההשכלה הגבוהה

המחצית השנייה של המאה העשרים פתחה עידן חדש להשכלה הגבוהה. מבחינה היסטורית היה יעדה העיקרי של מערכת ההשכלה ברוב החברות הכשרה של קבוצת עילית. תפקיד המערכת היה להקנות לקבוצה זו את הידע הנחוץ ואת הרקע החברתי הדרוש לניהול המדינה. מכיוון שמערכת ההשכלה הגבוהה תפקדה כחממה להצמחת עילית היא שיקפה ושיעתקה את המבנה החברתי הקיים (הביגהרסט, 1989; Morrison, 1998). ממילא ברור, שרק מיעוט קטן בקרב האוכלוסייה זכה לבוא בשעריה של ההשכלה הגבוהה.

במחצית השנייה של המאה העשרים השתנה מצב זה מן הקצה, כאשר ארה"ב הובילה את השינוי. אם בשנת 1940 רק כ-15% מכלל גילאי 18-21 למדו שם במכללות ובאוניברסיטאות, הרי שבשנת 1970 זינק שיעורם ל-45% (הרן, 1990). בכלל, התפשטות ההשכלה הגבוהה אפיינה רבות ממדינות המערב בשנות ה-70 (Fernig, 1979; Broomfield, 2005). בשנת 2004 כבר עמד שיעור הנרשמים למוסדות ההשכלה השלישוניים בארצות ה-OECD מקרב

קבוצת הגילים 19-27 על 44% בממוצע, ובארצות האיחוד האירופי הוא עמד על 45% בממוצע (OECD, 2006, Table C2.1). בשמונה מארצות ה-OECD היה שיעור הנרשמים גבוה במיוחד, ועבר את 50 האחוזים: בפינלנד הוא עמד על 71%, בשוודיה על 67%, באיסלנד על 66%, בהונגריה על 65%, בפולין על 62%. בנורווגיה ובאוסטרליה על 59%, ובהולנד על 51% (OECD, לעיל).

מכאן גם הדיבורים על "השכלה גבוהה להמונים", או על "מאסיפיקציה של ההשכלה הגבוהה" (Trow, 1972). מכאן גם המציאות החדשה, לפיה מקובל כיום שתעודת התואר הראשון נעשתה נורמה מקובלת בארצות המפותחות, כמו תעודת הבגרות במאה ה-20 (Allen & Allen, 2003). תהליך זה של ההתפשטות העצומה של ההשכלה הגבוהה היה פועל יוצא של מספר גורמים, בהם הדמוקרטיזציה הסוחפת שהשתלטה על ארצות העולם המפותח, בעקבות מלחמת העולם השנייה; הרחבת המגזר הציבורי, שחייבה הרחבת המעגל של עובדי צווארון לבן ובוגרי ההשכלה הגבוהה; התפשטות התיעוש, שתבע מספר גדל של עובדים מיומנים ובעלי השכלה; האמונה שפיתוח כלכלי נוסף מותנה באספקת משאבי אנוש משכילים, בעיקר של מדענים ומהנדסים, וכוח המשיכה המתחזק של קניית השכלה לשמה במדינת הרווחה המפותחת (Gibbons, 1998).

תהליך זה הביא את הקץ על עידן ההשכלה הגבוהה כנחלה בלעדית של קבוצת עלית, ובסופו של דבר גרם לגידול עצום במספר הסטודנטים בני המעמד הבינוני, הבינוני-הנמוך ואפילו בני מעמד העובדים (אנשי הצווארון הכחול), שלפני כן כמעט לא באו בשערי ההשכלה הגבוהה.

התהליך שעבר על העולם לא פסח גם על ישראל. בשנת 1948, עם קום המדינה, עמד מספר הסטודנטים בשני מוסדות ההשכלה הגבוהה שפעלו בארץ, האוניברסיטה העברית והטכניון, על כ-1,600. בתום העשור הראשון למדינה עלה מספרם לכדי 9,000. בשנות ה-60 חל גידול מהיר של כ-14% בשנה בשיעור הסטודנטים. בשנת 1970 כבר הקיפה מערכת ההשכלה הגבוהה למעלה מ-35,000 סטודנטים. בשנת 1980 עמד מספרם על כ-56,000 ובשנת 1990 על כ-76,000 (סואן, 2004, 155). בין השנים תש"ן לתשס"א גדל ציבור הסטודנטים ב-125%. בהשתתפותה של האוכלוסייה הערבית במערכת ההשכלה הגבוהה חל באותו פרק זמן גידול של כ-220% (!) (ות"ת, 2003, 146).

נתוני שנת הלימודים תשס"ה מלמדים, שמספר תלמידי האוניברסיטאות עמד אז על כ-124,000 (למ"ס וות"ת, תשס"ה, לוח א'), מספר תלמידי האוניברסיטה הפתוחה עמד אז על כ-37,000 (למ"ס וות"ת, תשס"ה, לוח 10), ואילו מספר תלמידי המכללות האקדמיות למיניהן עמד על כ-78,000 (למ"ס וות"ת, תשס"ה, לוח 12). המספר הכולל של תלמידי מוסדות ההשכלה הגבוהה עמד, אפוא, על כ-239,000. וזאת בלי להביא בחשבון את תלמידי השלוחות של האוניברסיטאות הזרות הפועלות בישראל. מאז קום המדינה ב-1948 גדלה אוכלוסייתה עד סוף 2007 פי 8.5 לערך. ציבור הסטודנטים במוסדות ההשכלה הגבוהה גדל באותה תקופה פי

!140

קיצורו של דבר, העולם המערבי – וישראל בתוכו – עבר תהליך ששינה באופן דרסטי את מערכת ההשכלה הגבוהה. מערכת הבנויה בעיקרה על קבוצת עילית הייתה למערכת להמונים. ולכך נודעה משמעות ממדרגה ראשונה לגבי נושאי היושרה, המשמעת וההתנהגות של הסטודנטים, הן בחו"ל והן בישראל.

ב. בעיות רמייה, משמעת ואלימות בקמפוסים בעולם ובישראל

היעדר יושרה, בעיות משמעת ואלימות מילולית ופיסית, כמו גם התנהגות עבריינית לשמה העסיקו את הקמפוסים האקדמיים ככל שההשכלה האקדמית נעשתה נפרצת ועממית יותר. התמורות בהרכב אוכלוסיית התלמידים יצרו מציאות חדשה. בשעה ששיעורי הרמייה (cheating) בבחינות שרווחו על-ידי הסטודנטים עמדו על-פי אחד המחקרים שנערכו בארה"ב על 23% בשנת 1941, הרי שבשנת 1980 כבר דווח על שיעור של 88% (Davis et al., 1992). העיסוק ברמייות למיניהן ובבעיות היעדר יושרה בקמפוסים מהווה נושא מחקר מזה שמונים שנה ויותר (Blankenship & Whitley, 2000; Davis et al., 1992), אולם רק ב-40-50 השנים האחרונות נעשה מאמץ מרוכז לרדת לחקר הבעיה (Davis et al., 1992, 16). עד סוף שנות ה-90 פורסמו על כך בדפוס למעלה ממאה מחקרים (Whitley, 1998). מאז גדל מספר המחקרים במהירות מסחררת. מי שינסה לחפש כיום, באמצעות מנוע החיפוש GOOGLE SCHOLAR, מאמרים שנכתבו בכתבי עת מדעיים על רמייה, יושרה אקדמית ובעיות משמעת בקמפוסים ימצא שמספרם מקיף אלפים רבים. קיים קונסנזוס רחב על כך, שבדור האחרון החמירה מאוד הבעיה של היעדר יושרה במערכת ההשכלה הגבוהה (McCabe & Trevino, 1996).

שירות המבחנים האמריקני, ה-ETS – שהוקם בשנת 1947 על מנת לרכז את מבחני המועצה האמריקנית לחינוך, קרן קרנגי לקידום ההוראה ומועצת בחינות הכניסה למכללות – ערך בשלהי 1998 סדרה משולבת של מחקרים, שתכליתה להתחקות אחר היקף בעיית הרמייה בקמפוסים ומהותה (ETS, 1999). בין המסקנות החשובות שהעלה המחקר הייתה ההכרה, שהתחושה של רמייה בבחינות שכיחה ביותר. התופעה נגזרת מן ההכרה שהרמייה שכיחה בכל תחומי החיים בכלל.

עם זאת, היקף הבעיה משתנה ממחקר למחקר. במחקר שנערך בקרב תלמידי שיווק הודו 49% מהנחקרים כי ביצעו רמייה כזו או אחרת במטלה אקדמית כלשהי (Tom & Borin, 1988). במחקר אנונימי שנערך באוניברסיטה אמריקנית גדולה הודו למעלה משני שלישים מן הסטודנטים, כי ביצעו רמייה אקדמית כזו או אחרת לפחות פעם אחת במהלך לימודיהם (Hollinger & Lanza-Kaduce, 1996).

בסקר ענק, שהקיף כ-15,000 סטודנטים ב-31 אוניברסיטאות גדולות ברחבי ארה"ב, נמצא שלמעלה מ-60% מהסטודנטים הודו למצער ברמייה אחת (Meade, 1992). מחקרים אחרים העלו שיעורי רמייה של 70% ומעלה בקרב הסטודנטים (Eckridge & Ames, 1993; Genereux, 1995; McCabe & Bowers, 1994). מאמר שהתפרסם ב"ניו-יורק טיימס"

בראשית 2001 (Altschuler, 2001) מציין, כי בסקר שהקיף 21,000 תלמידי חטיבות עליונות וחטיבות ביניים במערכת החינוך העל-יסודי, הודו 70% מן הראשונים ו-54% מן האחרונים, כי ביצעו מעשה רמייה בבחינות. זוהי עלייה תלולה לעומת שיעור של 33.8%, שהובא בספרם של Bronfenbrenner וחובריו לגבי שנת 1969 (Bronfenbrenner et al., 1996).

כאמור, ממצאי הסקרים והמחקרים אינם אחידים. אפילו המגמות המסתמנות אינן אחידות. חלק מן ההבדלים נובעים מהגדרות שונות. חלק אחר נובע ממסגרות מחקר שונות. כך או אחרת, יש הסכמה גדולה שבעיית הרמייה בקמפוסים הולכת ומחריפה. ההחרפה מתבטאת בכך, שגם החוקרים הגורסים ששיעור הרמיות לא עלה בצורה דרמטית בדור האחרון, מסכימים שיש עלייה גדולה בסוגי הרמיות (מוצאים כיום בקמפוסים מיני רמיות שלא היו ידועים שם בדור הקודם) ובשכיחותן. הווי אומר, הסטודנטים הנזקקים למעשי רמייה עושים זאת בתדירות גבוהה יותר (Wotring, 2007).

מה שאמור לגבי הרמייה אמור גם לגבי הבריונות והאלימות. גם כאן אין תמימות דעים מוחלטת לגבי היקף הבעיה והמספרים הקונקרטיים. עם זאת, עוד בשנת 1989 הטעים אחד החוקרים האמריקנים, שאף כי הפשיעה האלימה אינה זרה לקמפוסים האקדמיים בארה"ב הרי "אין ספק שטבעה והיקפה של הפשיעה הנראית כיום בקמפוסים מעולם לא היו ידועים לפני כן" (Smith, 1989, 5). בשנת 1993 העירו שני חוקרים אחרים, כי בשנים האחרונות הומרה תדמית "מגדל השן" של הקמפוסים האקדמיים בתדמית שונה לחלוטין – הקמפוס כצלמה וכדמותה של החברה החיצונית האלימה (Whitaker & Pollard, 1993).

מאחד הסקרים שנערכו בין סטודנטים ברחבי ארה"ב בשנת 2004 עולה שכ-17% מכלל הסטודנטים דיווחו כי התנסו בצורה כזו או אחרת של אלימות או הטרדה בשנת הסקר (Langford, 2004). הצורות השכיחות ביותר של אלימות הן אלימות מינית ובין-אישית. בסקר טלפוני שנערך בשנת 1997 נמצא ש-1.7% מן הסטודנטיות נאנסו. 1.1% נוספות – עברו ניסיון אונס בשבעת החודשים שקדמו לסקר. לאור ממצאי סקר זה הגיעו עורכיו למסקנה ש-5% מכלל הסטודנטיות עלולות ליפול טרף לאלימות מדי שנה, וכי כרבע מכלל הסטודנטיות תיפולנה טרף לאלימות עד תום לימודיהן (Fisher et al., 2000). עוד הסתבר בסקר זה, שכ-13% מכלל הסטודנטיות דיווחו כי היו נתונות למעקב בתקופת שבעת החודשים שקדמו לו.

מחקרים אחרים מדווחים שבין 20% ל-50% מכלל הסטודנטים חוו אלימות בזוגיותם במהלך לימודיהם בקמפוס בשנות ה-80 (Makepeace, 1981; Arias et al., 1987). על כל אלה יש להוסיף כי ממחקר מסוף שנות ה-90 עולה ש-13.2% מכלל הסטודנטים שנכללו במדגם דיווחו כי היו מעורבים בתגרות אלימות ב-12 החודשים שקדמו לסקר (Barrios et al., 2000). 5.8% מן הנחקרים בסקר האחרון דיווחו שנשאו עימם נשק בשלושים הימים שקדמו למחקר (לעיל), 4.3% דיווחו בסקר אחר שנשאו עימם נשק חם בקמפוס (Miller et al., 2002). בסקר שערכה אחת האוניברסיטאות בארה"ב בשנת 1999 דיווחו 79% מן הנחקרים, כי התנסו באלימות כלשהי (Alfred University, 1999).

בסך הכל יש הסכמה רחבה בין החוקרים, כי רוב האלימות בקמפוסים היא בין הסטודנטים

לבין עצמם, והחמור מכל הוא שרק חלק קטן מן האלימות הזאת מדווח. במילים אחרות, הסטטיסטיקה אינה משקפת את המציאות אל נכון. לאמור, האלימות בקמפוסים רחבה מאוד (Sherrill & Siegel, 1989, 1).

מה שאירע בעולם המערבי אירע גם בישראל, אם כי יש להטעים חזור והטעם כי המחקרים מלמדים, שבכל הנוגע להתנהגות התלמידים והסטודנטים השונות גדולה מחברה לחברה. אין ספק שהמשתנה המתווך של התרבות הוא בעל חשיבות ממדרגה ראשונה כאן (סואן, 2002). כך, למשל, נתוני משרד החינוך מעלים, כי למרות השונות הקיימת משנה לשנה במספר ההתקוות המתגלות בבחינות הבגרות בארץ, מדובר באלפי מקרים. וזאת בבחינות שהן "המפוקחות" והשמורות ביותר. בבחינות הבגרות של קיץ 2002 נפסלו 8,356 מחברות בחינה (ואן גלדר, 2003, 5). בבחינות הבגרות שנערכו בקיץ 2005 התגלו 9,156 העתקות, וזאת לעומת 6,229 מקרי העתקה שהתגלו במועד הקיץ של השנה שלפני כן (טרבלסי־חדד, 2006). במחקר שערכה פרופ' קרי סמית ממכללת אורנים בשנת 1999, הסתבר שכמחצית מתלמידי חטיבות הביניים והתיכון סבורים שהעתקה בבחינות היא נוהג מקובל ו"נורמלי" (Smith, 2002).

אותה תמונה עגומה של רמייה והעתקות עולה גם ממחקרים שהתבצעו בארץ בקרב סטודנטים. בהקשר זה עלו בשנת 2005 פרשות אחדות לעיתונות ולכנסת וגם הגיעו בסופו של דבר לערכאות. המקרה המפורסם שבהם היה של מי שכיהן אז כיו"ר סיעת ש"ס בכנסת, יאיר פרץ. הוא הואשם (וגם הורשע בסופו של דבר) בהפרת אמונים, בניסיון לקבלת דבר במירמה ובניסיון לקשירת קשר לקבלת מתנה אסורה. כל זה משום שקיבל תואר ראשון בפסיכולוגיה בשלוחת אוניברסיטת ברלינגטון בישראל בלי שביצע בעצמו את המשימות האקדמיות המוטלות על סטודנטים מן המניין, והגיש עבודות בכתב שלא הוא כתב אותן (אן.אר.ג' מעריב, 2005; וויינט, 2002).

על היקף הבעיה ניתן היה לעמוד באותה שנה מבדיקה שנערכה בקרב מקבלי התעודות של שלוחת אוניברסיטת לטביה בישראל. בדיקה שערך משרד החינוך העלתה כי 850 בוגרים של מוסד זה לא גילו התמצאות בסיסית בתחום שלמדו (וואלה חדשות, 2005). עד כדי כך הגיעו הדברים, שתוכנית הטלוויזיה "ארץ נהדרת" הקדישה לכך מערכון על "אוניברסיטת ג'רבי", שחולל מהומה רבתי בתקשורת (לוי, 2005).

מסתבר ש-2005 לא הייתה השנה הראשונה שבה נחשף חשד להונאה באקדמיה. כבר במאי 1997 פתחו שוטרי מפלג ההונאה של משטרת מחוז תל־אביב בחקירה מקיפה בנוגע לעבודות קנויות, שהוגשו לאוניברסיטת ת"א לצורך קבלת תארים אקדמיים, החל מעבודות סמינריוניות במסגרת התואר הראשון וכלה בעבודות דוקטורט. המשטרה ריכזה רשימה של מאות סטודנטים, בהם קציני משטרה ואישי ציבור, שהגישו לאוניברסיטה עבודות שנקנו בכסף. הסטודנטים שילמו סכומים שנעו בין 1,200 שקל ל-15,000 ש"ח על־מנת שאחרים יכיניו למענם את העבודה. מחקירת המשטרה עלה אז, שמחיר עבודה סמינריונית נע בין 1,200 ל-5,000 ש"ח, עבודת תזה במסגרת התואר השני תומחרה ב-7,000-8,000 ש"ח ועבודת דוקטורט נמכרה ב-15,000 ש"ח (אשר, תשס"ב). כיום מוצעות באין מכהה עבודות סמינריוניות לכל דורש באתרים שונים של

האינטרנט, כמו smarter, ubank, academit, ib2b ועוד. גם לגבי העתקות בבחינות הנערכות בקמפוסים הופיעו מפעם לפעם ידיעות באמצעי התקשורת. כך, למשל, פורסמה בשנת 2000 ידיעה על כך שבמכללה האקדמית בראודה בכרמיאל החליפה ההנהלה את כל צוות המשגיחות במבחנים, לאחר שהתברר שהן אינן מונעות מן הסטודנטים להעתיק במבחנים (טיפ, 2000). יתר על כן, מי שכיהן באותה תקופה כנשיא המכללה, ד"ר פנחס שוינגר, קבע אז בראיון עיתונאי ש"המערכת החינוכית בארץ אינה מתמודדת עם בעיית ההעתקה במבחנים. האוניברסיטאות מוצאות עצמן בעל כורחן בחזית המאבק" (לעיל). יותר מכך, לדבריו "לסטודנט הישראלי שפע של המצאות ותחבולות. הוא תוקפני, וגם אם נתפס בהעתקה, הוא לא יהסס לשקר. הוא גם ינסה לעודד את יצר הרחמים של המשגיחה, כשיראה שאין לו דרך אחרת" (לעיל). ביולי 2007 הוציא דקאן הפקולטה למדעי החקלאות, המזון ואיכות הסביבה באוניברסיטה העברית חוזר למורים, שבו התריע על כך שמדוי ההעתקה בבחינות הגיעו לרמה כזו שהיא פוגעת בשמו הטוב של המוסד (פיינרמן, 2007).

לאחרונה עברה סוגיה זו גם בדיקה אקדמית מסודרת. כך, למשל, הסתבר מתוך מחקר שערך עו"ד יואל חשין, ששימש עוזר הוראה של פרופ' רות גביון בשנת 2005, כי אחוז המעתיקים על פי עדות עצמם בקרב הסטודנטים גבוה מאוד. הממצאים העלו שההעתקה במוסדות ההשכלה הגבוהה רווחת בכל המגזרים ללא קשר למין, לדת או לאזור גיאוגרפי (וואלה חדשות, 2006). עורך המחקר הסיק לאור הנתונים "שמרבית הסטודנטים לא רואים פסול בהונאות סטודנטאיליות הנתפסות כנורמטיביות" (לעיל). בסופו של דבר העלה המחקר (שהיה מבוסס על מדגם של 1,500 סטודנטים במוסדות ההשכלה הגבוהה למיניהם), כי הממוצע הארצי של העתקות סטודנטים בבחינות עמד על 71%. הסטודנטים לחקלאות נמצאו "המעתיקים" הגדולים, כש-92% מהם הודו שהעתיקו לפחות פעם אחת במבחן או בעבודה. החרו החזיקו אחריהם הסטודנטים למינהל עסקים, בתוכם עמד שיעור המודים בהעתקה על 85%. בקרב תלמידי עבודה סוציאלית עמד שיעור המעתיקים על 60%, ואצל תלמידי יחסים בינלאומיים – על 56% (לעיל).

במקביל למחקר העוסק בכלל הסטודנטים, התמקד חשין בתלמידי הפקולטות למשפטים בארץ (פרש, 2006). במחקר זה הסתבר ש-60.1% מכלל תלמידי המשפטים הודו כי העתיקו במבחנים, אף שהיתה שונות לא מעטה בין תלמידי המוסדות השונים. מה שנכון לגבי מבחנים תופס בחזקת קל וחומר לגבי עבודות: 62% מהנבדקים הודו שהעתיקו בעבודות שהגישו (לעיל). כשכיחות ההעתקות והרמייה במבחנים ובעבודות כן שכוחות האלימות בין כותלי מוסדות החינוך בארץ. בשנים האחרונות היו לא מעט דיווחים על האלימות הגואה במערכת החינוך בישראל. על-פי דיווחי משטרת ישראל, נרשמה בשנים 1996-2004 עלייה בעבריינות נוער בכלל ובעבריינות במוסדות חינוך בפרט (נתן, 2006). בשנת 1996 נפתחו במשטרה 893 תיקים בגין אלימות גופנית במוסדות חינוך. בשנת 2004 נפתחו 1789 תיקים כאלה – עלייה של למעלה מ-100% בהשוואה לשנת 1996. גם מספר התיקים בעבירות נלוות לאלימות במוסדות החינוך עלה במידה ניכרת בשנים הללו (לעיל, 1).

לא זו אף זו, המציאות האלימה של מערכת החינוך אינה מוגבלת למסגרת התלמידים, היא פוגעת גם במורים. מתוך סקר שערכה הסתדרות המורים בשנת 1999 עולה, שכמחצית מן המורים במגזר היהודי וכרבע מן המורים במגזר הערבי חוו סוג כזה או אחר של אלימות במוסד בו הם מלמדים (בן-ששון פורסטנברג, 2003, 2). 16.9% מן המורים במגזר היהודי ו-5.8% מן המורים במגזר הערבי סיפרו כי סבלו מאלימות פיסית. 38.1% מן המורים במגזר היהודי ו-15.1% מן המורים במגזר הערבי דיווחו שהוטחו בהם קללות מפי תלמידים. 12% מן המורים בשני המגזרים ציינו שתלמידים הסבו נזקים לרכבם בזדון (לעיל).

בשל חריפות הבעיה נערכה בארץ שורה של מחקרים על האלימות בבתי הספר החל משנות ה-80 (הורוביץ ואמיר, 1981; הורוביץ ופרנקל, 1990; דגני ודגני, 1990; הראל, קני ורהב, 1997; הסתדרות המורים, 1999; בנבנישתי, זעירא ואסטור, 1999; רולידר וחובריו, 2000; הראל וחובריו, 2002; סואן, ד., 2002; בנבנישתי, 2003; גומפל וזוהר, 2002; Horowitz & Tubali, 2002; בנבנישתי וחובריו, 2005). הפועל היוצא של המחקרים הללו הוא בעיקרו מסקנה משולשת: ראשית, האלימות במערכת החינוך היא תופעה ייחודית העומדת בפני עצמה. היא נמצאת אמנם ביחסי גומלין עם תופעות אלימות אחרות, עם זאת יש לה סיבות, מאפיינים ותוצאות ייחודיים (בנבנישתי וחובריו, 2005). שנית, האלימות במוסדות החינוך תלויה במידה מרובה באקלים המוסד (לעיל). שלישית, בדיקת הממצאים הישראלים והעמדתם מול הממצאים האמריקניים מלמדת, שהמצב בארץ גרוע מזה שבארה"ב. והדבר הזה הוא חומר עגום למחשבה (סואן, 2002).

לנוכח ריבוי המחקרים העוסקים באלימות במערכת החינוך בישראל מפליא, שעד כה לא נערך כאן מחקר על האלימות בין כותלי המוסדות להשכלה גבוהה. מערכת החינוך הקדם-יסודית, היסודית והתיכונית בישראל היא כידוע מערכת סקטוריאלית. התלמידים היהודים לומדים במוסדות יהודיים ואילו הערבים ברובם המכריע לומדים בבתי ספר ערביים. ההשכלה הגבוהה היא הזירה המוסדית הראשונה, שבה תלמידי שני המגזרים לומדים בכפיפה אחת. יש מוסדות שבהם המפגש הזה בין תלמידים בני שתי הקבוצות הלאומיות, המחזיקים בדתות שונות והבאים מרקע תרבותי שונה, עלה יפה (דוידוביץ', סואן וקולן, 2006; דירוג האוניברסיטאות והמכללות, 2007). מנגד, ישנם מוסדות שבהם המפגש הזה בין שתי הקבוצות הוליד עימותים והתנגשויות אלימות חוזרות ונשנות. בעיקר מדובר בקמפוסים של אוניברסיטת חיפה והאוניברסיטה העברית בירושלים (ויקיפדיה, 2007; פי האתון, ללא תאריך). אפילו האלימות הזאת על רקע לאומי במוסדות ההשכלה הגבוהה לא זכתה למחקר. וזאת חרף העובדה שטיפלו בה הן העיתונות היומית והן ועדת אור, שהוקמה לחקר אירועי אוקטובר 2000, בהם נהרגו מאש שוטרים שלושה-עשר אזרחים ערבים (ועדת אור, פרק א', סעיף 113).

קל וחומר שלא נערכו מחקרים על צורות האלימות האחרות, השכיחות למדי לפחות בחלק מן הקמפוסים בימינו. כך למשל התפרצות בריונית אלימה, שחייבה התערבות משטרה בערב ריקודים בשנת 2005 במסגרת אירועי יום הסטודנט במכללה האקדמית אורט בראודה בכרמיאל (אינטרנט1, 2005; אינטרנט2, 2005); תקיפת מאבטחים במועדון הקמפוס באוניברסיטת בן-

גוריון בשנת 2000 (רומן דמסקי, 2006); הכאת סדרנים, המופקדים על רישום דו"חות למעשנים במקום אסור בקמפוס האוניברסיטה העברית בירושלים (הוועדה הציבורית, 2000), או הכאות חמורות שהסתיימו באשפוז בבית חולים, שאירעו בקמפוס אוניברסיטת תל-אביב (לוי, 2006).

ג. מטרת המחקר, שיטת המחקר ושאלות המחקר

מטרת המחקר המתואר להלן הייתה להתחקות אחר היקף בעיות המשמעת במכללה ציבורית גדולה בישראל. המחקר התבסס על ניתוח נתוני עבירות הסוררות שבוצע על ידי המוסד האקדמי הנבדק. לרשות החוקרים עמד פלט מחשב, המסכם את המעקב אחר החלטות ועדת המשמעת במוסד בשנים האקדמיות תשס"ד, תשס"ו ותשס"ז. בלוח הסיכום מופיעים שמות הסטודנטים שהובאו בפני הוועדה, תאריך ביצוע העבירה, תאריך הישיבה שבה התקיים הדיון בעבירה, מהות התלונה והחלטות הוועדה. לצורכי השוואה נעשתה במחקר השוואה בין הממצאים העולים מתוך פלט המכללה שתואר לעיל לבין הממצאים העולים מתוך פלטי המעקב אחר החלטות ועדת המשמעת של אחת האוניברסיטאות בישראל בשנים האקדמיות תשס"ד, תשס"ה ותשס"ו. גם ממצאים אלה עמדו לרשות החוקרים לאחר שנדלו מן הרשת.

שאלות המחקר שעמדו בפני החוקרים היו כדלהלן:

- ◆ מהו היקף העבירות המובאות בפני הוועדה? האם הוא נשאר יציב, או שמא הוא משתנה לאורך זמן?
- ◆ מהי התפלגות העבירות לסוגיהן? האם ההתפלגות נשארת יציבה, או שמא היא משתנה עם הזמן?
- ◆ האם יש הבדל בהיקף העבירות ובהתפלגותן בין המכללה לבין האוניברסיטה?
- ◆ מהם העונשים המוטלים על הסטודנטים המורשעים במכללה ובאוניברסיטה? האם יש הבדל בחומרת העונש בין שני המוסדות?

בשלב זה של המחקר התמקדו החוקרים בהיקף העבירות ובאופיין. הם לא ניסו לעמוד על קשרים כאלה או אחרים בין העבירות לבין תכונות כאלו או אחרות של הסטודנטים.

ד. היקף העבירות במכללה בהשוואה לאוניברסיטה

ניתוח הממצאים מעלה, כי בשנת הלימודים תשס"ד דנה ועדת המשמעת של המכללה ב-108 תיקים. בשנת הלימודים תשס"ו היא דנה ב-103 תיקים, ואילו בישיבות שקיימה בשנת הלימודים עד חודש יולי: ב-73 תיקים ולאחר מכן ב-40 תיקים נוספים, הווי אומר: 113 תיקים סך הכל.

המסקנה העולה מניתוח התיקים היא שחלקן של עבירות הרמייה בבחינות או בעבודות הבית הוא אכן גדול. סוג זה של עבירות הוא תמיד הגדול ביותר ומשקלן מהווה בין 45% לכ-60% מכלל העבירות הנדונות בוועדה. עם זאת, עבירות האלימות המילולית או הפיסית

שהובאו בפני הוועדה אף הן מרובות, ומשקלן נע סביב 30% מכלל העבירות הנדונות. משקלן של העבירות הפליליות נע בין כ-4% לכ-8% מכלל העבירות.

לוח 1: התפלגות העבירות שנדונו במכללה על פי סוגיהן, תשס"ד

העבירה	מס' מקרים	אחוז
עבירות רמייה בבחינה או בעבודת בית אלימות מילולית או פיסית	64	60.4
הונאה פלילית	33	31.1
עישון במקום אסור	5	4.7
	4	3.8
סה"כ	106	100.0

לוח 2: התפלגות העבירות שנדונו במכללה על פי סוגיהן, תשס"ו ותשס"ז

העבירה	תשס"ו (103 מקרים)	תשס"ז (73 מקרים עד יולי)
עבירות רמייה בבחינות	33 (32%)	26 (35.6%)
עבירות רמייה בעבודות בית (תרגילים ועבודות סמינריון)	14 (13.6%)	17 (19.1%)
עבירות פליליות (זיופי מסמכים וכד')	5 (4.8%)	6 (8.2%)
אלימות מילולית או פיסית	32 (31.1%)	23 (31.5%)
הפרת נוהלי מעונות	19 (18.4%)	1 (1.4%)

השוואת תמונת מצב זו לאוניברסיטה מעלה, שהיקף הסוררות קטן באחרונה בצורה משמעותית באוניברסיטה לעומת זו שבמכללה. עיון בלוחות הסיכום של ועדת המשמעת באוניברסיטה מלמד שבשנת הלימודים תשס"ד הובאו בפניה בסך הכל 67 תיקים, בשנת תשס"ה – 95 תיקים, ואילו בשנת תשס"ו – 107 תיקים. על מנת לעמוד על מלוא ההבדל בשיעור הכללי של הסוררות בין שני המוסדות יש להביא בחשבון את ההבדלים הגדולים בהיקפן של אוכלוסיות הסטודנטים בשני המוסדות. מספר הסטודנטים באוניברסיטה עמד על 24,300 בשנת תשס"ד, על 25,025 בשנת תשס"ה, ועל 24,785 בשנת תשס"ו. מספר הסטודנטים במכללה היה קטן בהרבה. הוא עמד על 5,217 בשנת תשס"ד, על 6,900 בשנת תשס"ו, ועל 7500 בשנת תשס"ז. היקף הסוררות במכללה גדול, אפוא, כמה מונים מזה שבאוניברסיטה.

אלא שבכך לא מתמצים ההבדלים. הבדל דרמטי לא פחות נמצא בסוגי העבירות. משקלן של עבירות הרמייה בבחינות ובעבודות הבית באוניברסיטה היה מכריע. הן היוו בין 79% ל-87% מכלל העבירות שהובאו בפני ועדת המשמעת שם. עבירות האלימות היו מיעוט קטן,

ומשקלן נע בין אחוז אחד לכ-13.5 אחוזים מכלל העבירות שנדונו. לשון אחר, גם היקף העבירות וגם אופי העבירות מלמדים על כך שהאלימות לסוגיה מהווה בעיה חמורה בהרבה במכללה בהשוואה לאוניברסיטה.

לוח 3: התפלגות העבירות שנדונו באוניברסיטה בשנים תשס"ד, תשס"ה, תשס"ו

העבירה	תשס"ה (95 מקרים)	תשס"ד (68 מקרים)	תשס"ו (107 מקרים)
עבירות רמייה בבחינות	49 (73.1%)	77 (81.0%)	86 (80.4%)
עבירות רמייה בעבודות בית	4 (6.0%)	7 (7.4%)	7 (1.0%)
הונאה וזיוף	6 (9.0%)	3 (3.2%)	2 (1.9%)
אלימות*	9	7	6 (5.6%)
שונות	-	1	6

* בכלל זה מקרה אחד של הטרדה מינית בתשס"ה

ה. החלטות הוועדה בתיקים שהובאו בפניה

הקמתה של ועדת משמעת במכללה נגזרה מתוך ההנחה, שהלימודים במוסד מבוססים על אמון בין המוסד לבין הלומדים בו, ושהסטודנטים מחויבים בהתנהגות ההולמת את כבוד המוסד, חברי הסגל, העובדים והסטודנטים עצמם (המרכז האוניברסיטאי אריאל בשומרון, סעיף 1). בנושא זה אפילו התנסח המוסד בצורה לקונית ביותר. תקנוני מוסדות השכלה גבוהה בארצות חוץ מתנסחים לא אחת בצורה מפורטת יותר (University code of conduct, 2007; University code of conduct, 2005; University-wide compliance program, n.d.; ASU code of conduct, 2005). כך, למשל, מטעים תקנון ההתנהגות של אוניברסיטת M and A בטקסס שכוונתו היא לקדש במוסד הגינות, אחריות וישרה על מנת לשמור על המוניטין של המוסד בקהילה (University-wide compliance program, n.d.). ואילו תקנונה של אוניברסיטת אילינוי מטעים את חובותיהם של הסטודנטים לקבל על עצמם את כללי ההתנהגות ואת ההתחייבויות שמחילה עליהם האוניברסיטה מהיותה קהילה אקדמית (ASU code of conduct, 2005). מטרת תקנון המכללה היא להסדיר את הטיפול במקרים החורגים מכללים אלה. תפקידי ועדת המשמעת, על פי התקנון, הם לדון ולהחליט בתלונות על עבירות משמעת (המרכז האוניברסיטאי אריאל, לעיל, סעיף 8). בסמכותה של הוועדה להטיל שישה-עשר עונשים שונים, החל בנזיפה, עבור דרך הטלת קנסות וכיטול קורסים שבהם השתתף הסטודנט המורשע, וכלה בהרחקה מן המוסד ובעיכוב הוצאת תעודה (לעיל, סעיף 4. א-ט"ז). פרסום החלטות ועדת המשמעת במוסדות אקדמיים שונים (למשל, ועדת משמעת 2006* ועדת משמעת 2006²) מלמד על כוונת ההרתעה, המונחת אף היא בבסיס פעילותה של ועדה זו. סימוכין לכך ניתן למצוא בעקיפין גם בכרוניקה שהופיעה בעלון האוניברסיטה הפתוחה, בה נמסר כי בכוונת המוסד לפרסם את פסקי הדין האחרונים של ועדת המשמעת. הפרסום יכול

הן את סיכום עבירות המשמעת והן את העונשים שהוטלו על הסטודנטים בגין העבירות הללו (האוניברסיטה הפתוחה, 2007).

על ערך ההרתעה שנודע לפעולות הוועדה ניתן להקיש גם מתוך קריאות המצוקה המושמעות על-ידי סטודנטים באתרים שונים באינטרנט, כגון:

"העתקתי עבודה מסמסטר קודם ועלו עלי. היה המון בלגאן סביב העבודה הזו, כי המורה שלי ממש סמכה עלי, ועכשיו היא שלחה את העניין לוועדת משמעת. מה קורה במצב כזה? מה הגרוע מכל שיכולים לעשות לי? ואיך אני לעזאזל יוצאת מזה כמה שיותר יפה? עיזרו לי בבקשה. אני אוכרת עצות..."

(פורום סטודנטים של אוניברסיטת בן גוריון, 2005).

ושוב:

"שלום, רציתי לשאול שאלה חשובה. במידה ונוצרת בעיה בה המשגיחים חושדים בהעתקה, האם הם אמורים להגיד את זה במבחן עצמו ולפסול אותו? או שזה יכול לבוא גם אחרי קבלת הציונים? האם במקרה של חשד כזה יכול להתפתח דיון בוועדת משמעת? ומה ההשלכות? מה ניתן לעשות במקרה כזה? למי לפנות? עזרה דחווווף. בבקשהההההההה"

(ועדת משמעת, 2007).

מכל מקום, סקירת העונשים שהוטלו על-ידי ועדת המשמעת במכללה בתקופה שנבדקה מלמדת שני דברים: ראשית, ניתן להגדיר את גישת הוועדה כגישת בית הלל, או גישה לקולא. שנית, להחלטות הוועדה לא ניתן פומבי. כיוון שאין מפרסמים את העונשים הולך לאיבוד גם ערך ההרתעה שלהם.

לגופו של עניין, העיון בהחלטות הוועדה בשנת תשס"ד מלמד שהובאו בפניה (לוח 1) 64 מקרים של רמייה בבחינות או בעבודות בית. בשלושה מקרים בוטלו התלונות. בשלושה מקרים אחרים זוכו הנאשמים מחמת הספק. הווי אומר, נותרו בעינם 58 מקרים שבהם נמצאו הסטודנטים אשמים. בתשעה מקרים ראתה הוועדה לנכון לפטור את הסטודנטים באזהרות או בהתראות ללא עונש נוסף בצידן. בשלושה מקרים נוספים נרשמה לסטודנטים נזיפה או התראה חמורה ללא עונש נוסף בצידה. לשון אחר, 20.7% מכלל הסטודנטים שנמצאו אשמים לא קיבלו כל עונש. מנגד, סטודנט אחד הורחק לצמיתות, סטודנט נוסף הורחק לשנה וארבעה הורחקו לסמסטר אחד מן הלימודים.

בהקשר זה ראוי לציין, שתקנון המשמעת של המכללה מחייב את הוועדה בעונשי מינימום במקרים מסוימים (המרכז האוניברסיטאי אריאל, 2007, סעיף 5). כך, למשל, נאמר בתקנון בפירוש, כי עונשו של מי שהורשע בהכנסת חומר אסור לבחינה, או בהחזקתו יורחק מהלימודים למשך סמסטר אחד לכל הפחות. הוא הדין גם לגבי מי שהורשע בהונאה כזו או אחרת בעבודת בית או בעבודה סמינריונית. אילו פעלה הוועדה בהתאם להוראת התקנון היה עליה להרחיק מן הלימודים לא ארבעה סטודנטים כפי שעשתה בפועל, אלא עשרות סטודנטים! יתרה מזאת, על

פי התקנון, כל הרשעה בהכנסת חומר אסור לבחינה וכל הרשעה בהונאה במטלה אקדמית כזו או אחרת מחייבת ציון 0 בקורס. מאחר שהוועדה הרשיעה, כאמור, 58 סטודנטים היה עליה לפסול 58 קורסים. הלכה למעשה ביטלה הוועדה שני קורסים בלבד...

לוח 4: התפלגות החלטות הוועדה שהתקבלו בתיקי רמייה בבחינות או בעבודות, תשס"ד (64 תיקים)

מס' המקרים*	החלטת הוועדה
28 (מתוכן 9 ללא עונש בצידן)	נזיפות/התראות
10 (מתוכן 3 ללא עונש בצידן)	נזיפות חמורות/התראות חמורות
30	ביטולי בחינה
2	פסילת עבודות בית
2	ביטולי קורס
1	פסילה מקבלת פרס, מלגה או הנחת שכ"ל
6	הרחקה על תנאי לשנה
1	הרחקה לצמיתות
1	הרחקה לשנה
4	הרחקה לסמסטר
3	ביטול התלונה
3	זיכוי מחמת הספק

* סיכום העונשים גדול מ-58 (מספר התיקים שבהם נמצאו הסטודנטים חייבים בדיון), כי במקרים רבים הוטלו על האשמים עונשים אחרים חופפים.

כאמור, למעלה מ-30% מכלל התיקים שנידונו בוועדה במהלך השנים האמורות עסקו באלימות מילולית או פיסית. משקלם היחסי והאבסולוטי של מקרי האלימות המובאים בפני הוועדה במכללה גדול כמה מונים ממשקלם באוניברסיטה. עם זאת, בתקנון משמעת הסטודנטים לא הוכתב שום עונש מינימום על עבירה בתחום זה. עובדה זו משתקפת גם בהחלטות הוועדה. בשנת תשס"ד, למשל, זוכו שניים מן הסטודנטים שעניינם הובא בפניה. נותרו, אפוא, 31 תיקים שבהם הוחלט על הרשעה. ב-9 מהם יצאו הסטודנטים פטורים בנוזפה או בהתראה. עונשים בפועל הוטלו בשבעה מקרים בלבד (22.6% מן התיקים). בחמישה מקרים חויבו האשמים בביצוע עבודות שירות, ובשני מקרים הוטל עליהם קנס כספי.

לוח 5: החלטות הוועדה בתיקי האלימות המילולית והפיסית בשנת תשס"ד
(33 מקרים)

מס' המקרים	ההחלטה
9	נזיפות/התראות
5	הרחקה על תנאי לסמסטר
3	הרחקה על תנאי לשנה
6	מכתב התנצלות לנפגע
1	כתיבת עבודה בנושא בו בוצעה האלימות
5	עבודות שירות
2	קנס כספי
1	ביטול בחינה שבמהלכה קרה המקרה
1	העמדה לפיקוח דקנאט הסטודנטים
1	חיוב בייעוץ של מרכז התמיכה
2	זיכוי
2	לא נרשמה החלטה

עד כמה קלים העונשים שהוטלו על הנאשמים במכללה ניתן להסיק כאשר בוחנים את מדיניות הענישה של האוניברסיטה. בשנת תשס"ד הובאו בפני ועדת המשמעת האוניברסיטאית 67 תיקים. רק בשלושה מקרים יצאו הסטודנטים פטורים בניזיפה או בהתראה. כנגד זאת הורחקו 19 מן הסטודנטים מהלימודים. שניים מהם לצמיתות, 15 – לשנה, אחד – לשנה וחצי, אחד לשנתיים, ואחד – לשלוש שנים. ב-18 מקרים החליטה הוועדה לעכב את זכאותם של המורשעים לתואר. ב-14 מן המקרים עוכבה הזכאות לשנה תמימה. ב-23 מקרים הוטלה על המורשעים שמיעת קורס נוסף, מעבר למכסת נקודות הזכות הרגילות בהם חייבים הסטודנטים. בסך הכל ניתן, אפוא, לומר שכ-48% (!) מן המורשעים חויבו בעבודות שירות, לכ-43% מן המורשעים נפסל הקורס המעורב בעבירה, כ-34% מן המורשעים חויבו בשמיעת קורס נוסף (מה שהיה כרוך גם בתשלום תמורתו), כ-28% מן המורשעים הורחקו מהלימודים לתקופה כזו או אחרת, וב-27% מן המקרים הושעתה הזכאות לתואר. אין צריך לומר, שעל לא מעט מן המורשעים הוטלו כמה וכמה עונשים במקביל!

בכללותה, תמונת העונשים נראית שונה מן הקצה אל הקצה מזו הנהוגה במכללה. הגישה היא גישה בית שמאי מובהקת. וכפי שכבר נמסר לעיל, הוועדה גם טורחת להוציא אזהרות כתובות באתר האינטרנט של האוניברסיטה:

"לקראת תקופת הבחינות ההולכת וקרבה, ועדת המשמעת חוזרת ומזהירה מפני החזקת חומר אסור בשעת בחינה, וכמובן מפני העתקה או כל מעשה הונאה אחר.

לידיעתכם:

1. החזקת טלפון סלולארי בכיסי הנבחן או בסביבתו, החזקת פתקים עם חומר רלוונטי וכו' – כל אלה הם עבירות משמעת. את כל החומרים הללו יש להכניס לתיק שיונח ליד המשגיחה עוד לפני תחילת הבחינה.
2. החזקת חומר אסור, גם אם לא נעשה בו שימוש, דינה כדין העתקה. רק לאחרונה הורשעו 3 סטודנטים בעבירה זו, והעונש שהוטל על כל אחד ואחת מהם כלל:

פסילת הקורס

- ◆ חיוב בקורס נוסף מעבר לדרישות לתואר
- ◆ 120 שעות עבודות שירות ביחידה למעורבות חברתית
- ◆ עיכוב הזכאות לתואר בשנה.

משמעות עונש זה הינה גם תשלום שכר לימוד נוסף עבור הקורס שנפסל והקורס הנוסף, דהיינו, הוצאה של כ-2,000 שקל לסטודנט.

3. בכוונת ועדת המשמעת להחמיר עוד יותר בעונשים המוטלים על כל מי שיורשע בעבירות אלו, עד כדי הרחקה מהאוניברסיטה! ראו הוזהרתם!" (ועדת המשמעת, 2004).

לוח 6: החלטות ועדת המשמעת של אוניברסיטת בר-אילן בשנת תשס"ד (67 תיקים)

מס' המקרים	ההחלטה
3	נזיפה/התראה
29	פסילת הקורס
23	חיוב בקורס סמסטריאלי או שנתי נוסף
18	עיכוב הזכאות לתואר
2	קנס כספי
32	עבודות שירות
19	הרחקה מלימודים לתקופות שונות

מכל האמור לעיל עולה תמונה, שלפיה קיים הבדל גדול מאוד במדיניות הענישה של שני המוסדות – המכללה מצד אחד, האוניברסיטה מצד שני. עם זאת, בדיקת המגמה לאורך זמן מלמדת שבמכללה בכל זאת חל שינוי, ולאחרונה ניכרת מגמה של החמרה כלשהי במערכת העונשין. אמנם, בשנת תשס"ו נפטרו מעונש 26.2% מכלל האשמים. הם קיבלו נזיפה/אזהרה או נזיפה חמורה/אזהרה חמורה. גם בשנת תשס"ז, עד חודש יולי, נפטרו מעונש 19.9% מן הנמצאים אשמים.

מנגד, גדל מאוד משקלם היחסי של המורחקים מלימודים לתקופות שונות. בשנת תשס"ו הורחקו מהלימודים כ-11% מכלל המורשעים, ואילו בשנת תשס"ז – כ-17%. במספר פסילת הקורסים חל צמצום דרסטי בשנת תשס"ו בהשוואה לשנה שלפני כן. מצד שני חל בכך גידול דרסטי בשנת תשס"ז, כאשר הוטל עונש זה על כ-35% מכלל הסטודנטים שנמצאו חייבים. ואף על פי כן, מערכת העונשין הנהוגה במכללה עדיין קלה בהרבה מזו שבאוניברסיטה, וגם בשנתיים האחרונות אין הוועדה ממלאת אחר חובת עונשי המינימום הקצובים בתקנון המשמעת של המוסד.

לוח 7: התפלגות ההחלטות שהתקבלו בוועדת המשמעת של המכללה בשנים תשס"ו ותשס"ז

ההחלטה	תשס"ו (103 מקרים)	תשס"ז (73 מקרים עד יולי)
זיכוי	19 (18.4% מכלל המקרים)	7 (10.6% מכלל המקרים)
נזיפה/אזהרה	6 (מתוכם 5 ללא עונש נלווה)	3
נזיפה חמורה/אזהרה חמורה	37 (מתוכם 17 ללא עונש)	36 (מתוכם 10 ללא עונש)
ביטול בחינה	8	12
ביטול עבודת בית/סמינריון	5	-
ציון 0 בעבודה/בחינה/קורס	1	12
חזרה על קורס/סמינר בתשלום	1	23 (34.8% מן ההרשעות)
קנסות	13 (בטווח של 200-1,342 ש"ח)	4 (בטווח של 300-1,000 ש"ח)
הרחקה על תנאי מהמכללה	5	5
הרחקה על תנאי מהמעונות	1	-
הרחקה מהמעונות	-	8
פסילה לכניסת רכב לקמפוס	1	-
פסילה מקבלת פרס לימודים	1	-
הרחקה ממקום עבודה במכללה	1	-
שלילת זכות קבלה למכללה	1	-
הרחקה מהמכללה לתקופות שונות	9 (10.2% מההרשעות)	11 (16.7% מההרשעות)

**לוח 8: החלטות ועדת המשמעת של אוניברסיטת בר-אילן לסוגיהן
בשנים תשס"ד, תשס"ה, תשס"ו**

ההחלטה	תשס"ד (67 מקרים)	תשס"ה (95 מקרים)	תשס"ו (107 מקרים)
נזיפה/התראה	3	3	1
פסילת הקורס	29 (43.3% מההרשעות)	33 (34.7% מההרשעות)	32 (29.9% מההרשעות)
חיוב בשמיעת קורס	23 (34.3% מההרשעות)	23 (24.2% מההרשעות)	22 (20.6% מההרשעות)
נוסף			
קנס כספי	2	10 (טווח 500-6,000 ש"ח)	11 (טווח 200-3,000 ש"ח)
הרחקה מלימודים	19 (28.4% מההרשעות)	29 (32.2% מההרשעות)	35 (32.7% מההרשעות)
לתקופות שונות			
עיכוב זכאות לתואר	18 (26.9% מההרשעות)	17 (17.9% מההרשעות)	4
עבודות שירות	32 (47.8% מההרשעות)	15 (15.8% מההרשעות)	13 (12.1% מההרשעות)
פסילה כוללת מהרשמה לתואר שני	-	-	1

1. דיון וסיכום

במחקר שנותר לעיל נעשה ניסיון לבדוק את דרכי פעולתה של ועדת משמעת סטודנטים במכללה הציבורית הגדולה ביותר בישראל ולהעמידן מול דרכי הפעולה של אחת האוניברסיטאות הגדולות בארץ. החוקרים העמידו לעצמם שורת שאלות, שהראשונה בהן: מה היקף הבעיות המועלות בפני הוועדה, והאם הוא נותר יציב.

ניתוח הממצאים של המחקר העלה, כי היקף בעיות המשמעת המועלות בפני הוועדה במכללה גדול בהרבה מזה המובא בפני הוועדה המקבילה באוניברסיטה. בשים לב להיקפן של אוכלוסיות הסטודנטים הלומדות בשני המוסדות ניתן לומר, שהיקף הבעיות המועלות בפני ועדת המשמעת במכללה גדול פי ארבעה (!) מזה המועלה בפני הוועדה המקבילה באוניברסיטה. עם זאת, המחקר העלה, שאף כי מספר המקרים שהובאו בפני הוועדה המכללתית בשנים שנבדקו היה פחות או יותר דומה, הנה חלה ירידה בשיעור המקרים, וזאת בשל הגידול המתמיד והתלול למדי שחל באוכלוסיית תלמידי המוסד. בעוד שמספר הסטודנטים באוניברסיטה נותר יציב פחות או יותר (עם שינויים לא גדולים לכאן ולשם), הוא גדל בהתמדה ובעקביות במכללה.

שאלה שנייה שהועלתה הייתה, מה הם סוגי העבירות המועלים לדיון בפני הוועדה. הניתוח העלה בתחום זה הבדל דרמטי בין המכללה לאוניברסיטה. בעוד שהרמייה בבחינות ובעבודות הבית למיניהן מהווה בין 80% ל-89% מכלל התיקים שהובאו לדיון בוועדה האוניברסיטאית, אין היא מהווה במכללה אלא בין 45% ל-60% מכלל התיקים. למעלה מ-30% מכלל התיקים שהועלו בפני הוועדה המכללתית עניינם הוא אלימות מילולית או פיסית, ובין 5% ל-8% עניינם עבירות פליליות. במילים אחרות, נמצא שאופי המקרים המובאים בפני הוועדה במכללה

קשה וחמור מראש מאופי המקרים הנדונים בוועדה האוניברסיטאית. בתחום זה גם נמצאה התפלגות יציבה למדי לאורך זמן בשני המוסדות.

השאלה האחרונה שהעלו החוקרים הייתה, האם יש הבדלים במדיניות הענישה של שתי הוועדות, זו המכללתית וזו האוניברסיטאית. בנקודה זו שוב נמצא הבדל דרמטי בין שני המוסדות. דווקא ועדת המשמעת של המכללה, הניצבת בפני בעיות שהיקפן וחומרתן גדולים בהרבה מאשר באוניברסיטה גילתה כלפי הסטודנטים סלחנות גדולה בהרבה מזו שגילתה כלפיהם האוניברסיטה. שני סוגי עונשים שהושתו על הסטודנטים שהורשעו באוניברסיטה – השעיית מתן התואר וחיובם להירשם, להשתתף ולהיבחן בקורסים מעבר למכסת הקורסים שבהם הם חייבים – אינם נמצאים כלל בסל העונשים של המכללה. גם העונש של השעייה מלימודים וסילוק מן המוסד שכיח בהרבה בסל העונשים של האוניברסיטה מאשר במכללה. מנגד, פטירת הסטודנטים המורשעים באזהרה או אזהרה חמורה (ללא עונש בפועל לצידה), הרווחת מאוד במכללה, אינה נהוגה כלל באוניברסיטה. לא זו בלבד, עד לשנה האחרונה נבדלו שני המוסדות גם באפקט ההתרעה וההרתעה שניסו ליצור. בה בשעה שהאוניברסיטה פרסמה בפורומים שונים אזהרות לסטודנטים, והעמידה אותם על חומת הרמייה בכחינות ובעבודות; בה בשעה שהאוניברסיטה פרסמה גם את העונשים שהוטלו על הסטודנטים האשמים למען יראו וייראו, לא עשתה כן המכללה. רק בשנה האחרונה התקבלה החלטה בוועדה המכללתית לפרסם את העונשים באתר הרשת של המכללה. ורק לאחרונה התקבלה החלטה לא להסתפק בכך, ולפרסם את העונשים גם על לוחות המודעות בכניינים השונים של המוסד.

פה, בעצם, המקום להעלות שתי שאלות, שהמחקר דלעיל עורר אותן, אבל לא נתן להן מענה. ראשית, מדוע גדולים היקפן וחומרתן של הבעיות המובאות בפני הוועדה המכללתית מאלה המועלים בפני הוועדה האוניברסיטאית? שנית, מדוע מגלה הוועדה המכללתית סלחנות גדולה בהרבה כלפי הסטודנטים המובאים בפניה, מזו שמגלה הוועדה האוניברסיטאית כלפי הסטודנטים?

שאלת השאלות היא באמת השאלה הראשונה. הבדל כל כך גבוה בשיעורי הסוררות של הסטודנטים אומר דרשני, כאשר הוא עקבי לאורך זמן. אחת הדרכים לנסות ולתרץ את הדבר היא בהעלאת ההשערה שמדיניות הבאתם של הסטודנטים בפני ועדת המשמעת שונה בשני המוסדות מטעמים של "אקלים המוסד".

ייתכן מאוד שבאוניברסיטה שנבדקה ממעט הסגל להגיש תביעות פורמליות נגד הסטודנטים, והמחלקות נפרעות מהם במסגרות פנימיות, בלי להיזקק לערכאות פורמליות. השערה זו בהחלט ראויה לבדיקה מסודרת. מצד שני, בהחלט ייתכן שחתך אוכלוסיית הסטודנטים שונה מאוד בשני המוסדות. ובכך נעוץ ההבדל הגדול בשיעורי הסוררות. נתוני הלמ"ס, המתייחסים לכלל מוסדות ההשכלה הגבוהה בשנים האחרונות, מלמדים לכאורה שהחתכים החברתיים-כלכליים של הסטודנטים במכללות הציבוריות ובאוניברסיטאות אינם שונים אלה מאלה בצורה דרמטית כפי שהיו לפני עשור (למ"ס, 2006, לוח 6; למ"ס, 2008, לוח 8). עם זאת, לנוכח ממצאי המחקר שלנו בהחלט ראוי לבדוק את חתכי הסטודנטים בשני המוסדות שנבדקו.

כהשלמה לכך עולה השאלה, מדוע גדולה חומרת הבעיות המועלות בפני הוועדה המכללתית מזו של הבעיות המובאות בפני הוועדה האוניברסיטאית? האם באמת משום שבקמפוס האוניברסיטאי אין אלימות ובעיות פליליות, או שמא משום שהקמפוס האוניברסיטאי בוחר להעביר סוגיות אלו לטיפול רשויות חיצוניות (משטרה)? גם שאלה זו בהחלט מחייבת בדיקה מסודרת.

השאלות הללו שנמנו כאן מצדיקות מחקר נוסף שינסה לפתור אותן. ואף על פי כן, התמונה שהעלו ממצאי המחקר היא מעניינת לכשעצמה, מה עוד שכאמור נעשו מעט מאוד מחקרים על פעולתן של ועדות משמעת במוסדות ההשכלה הגבוהה בעולם.

מקורות

עברית

- אגודת הסטודנטים של אוניברסיטת תל אביב (ללא תאריך). **עבירות משמעת בכנינות**. תל אביב. אינטרנט: www.student.co.il/?CategoryID=985&print=1. נדלה ב-28.08.2007.
- אינטרנט¹ (2005). פריט 129: **בראודה: מכות בערב ריקורים של יום הסטודנט**. רשת: www.ynet.co.il/Ext/App/TalkBack/CdaViewOpenTalkBack/0,11382,L-3094275,00html נדלה ב-12.08.2007.
- אינטרנט² (2005). פריט 143. **רק מכות היה בבראודה**. 4.06. רשת: www.ynet.co.il/Ext/Comp/ArticleLayout/Proc/TalkBacks_iframe/0,9657,L-3094275-68,00.html. נדלה ב-13.08.2007.
- אן.אר.ג' מעריב (2005). "87% מהציבור: הכנסת לא מייצגת אותנו", **nrg מעריב**, 30.9. אינטרנט: www.nrg.co.il/online/1/ART/963/609.html
- אשר, א' (תשס"ב). "עבודת דוקטורט ב-15,000 שקל". **מעריב online**, כ"ו כסלו. אינטרנט: <http://images.maariv.co.il/cache/cachearchive/11122001/ART221375.html> נדלה ב-8.09.2005.
- בן ששון-פורסטנברג, ש' (2003). **אלימות נגד מורים**. ירושלים: הכנסת – מרכז מחקר ומידע. בנבנישתי, ר' (2003). **אלימות במערכת החינוך בישראל תשס"ב: דו"ח ממצאים מסכם**. ירושלים: האוניברסיטה העברית, ביה"ס לעבודה סוציאלית ע"ש פאול ברוואלד.
- בנבנישתי, ר', חורי-כסאברי, מ' ואסטור, ר"א (2006). **אלימות במערכת החינוך תשס"ה**. ירושלים: האוניברסיטה העברית, ביה"ס לעבודה סוציאלית ע"ש פאול ברוואלד.
- בנבנישתי, ר', זעירא, ר' ואסטור, ר' (2000). **אלימות במערכת החינוך – דו"ח ממצאים מסכם**. ירושלים: האוניברסיטה העברית, ביה"ס לעבודה סוציאלית ע"ש פאול ברוואלד.
- גומפל, ת' וזוהר, ע' (2002). **אלימות מינית בבתי ספר בישראל – דו"ח ביניים על סמך מחקר**. ירושלים: האוניברסיטה העברית, ביה"ס לחינוך.
- דגני, א' ודגני, ר' (1990). **אלימות בין כתלי בתי הספר: התופעה ומדיה במערכת החינוך ובמרחב העירוני של תל אביב-יפו**. תל אביב: גיאוקרטוגרפיה.
- דמסקי, רומן (2006). פסק דין של כב' השופט אברהם יעקב בתיק א 02/006631 בעניין רומן דמסקי בתאריך 29/09/2006. אינטרנט: www.nevo.co.il/Psika_word/shalom/s026631-147.doc נדלה ב-10.09.2007.
- דירוג האוניברסיטאות והמכללות (2007). **מכללת עמק הירדן**. אינטרנט: www.campus-il.info/mosad/yarden נדלה ב-20 באוגוסט, 2007.

- האוניברסיטה הפתוחה (2007). פרסום החלטות ועדת המשמעת, **קצרים או"פטימיים**, 4: 4. אינטרנט: www.openu.ac.il/academic/kzarim נדלה ב-05.10.2007
- הביגהרסט, ר"ו (1989). "חינוך וניעות חברתית בארבע חברות", ר. שפירא ור. פלג (עורכות): הסוציולוגיה של החינוך – אסופת מאמרים, עמ' 187-203. תל אביב: הספריה האוניברסיטאית, עם עובד.
- הוועדה הציבורית לבדיקת הדרכים לצמצום העישון ולהפחתת נזקיו (2000). ישיבה מיום 10.7.2000. פרוטוקול. אינטרנט: www.health.gov.il/units/smoke_reduce/protocol/10072000.doc. נדלה ב-10/09/2007.
- הורוביץ, ת' ואמיר, מ' (1981). **דפוסי התמודדות של מערכת החינוך עם בעיות האלימות**. ירושלים: מכון הנרייטה סאלד.
- הורוביץ, ת' ופרנקל, ת' (1990). **דפוסי אלימות של בני נוער**. ירושלים: מכון הנרייטה סאלד.
- המרכז האוניברסיטאי אריאל בשומרון (2007). **תקנון משמעת סטודנטים**. אריאל.
- הסתדרות המורים בישראל ומכון "משוב" (1999). **התמודדות עם אלימות בבתי הספר**. תל אביב.
- הראל, י', אלנבויוגן-פרנקוביץ, ש', מולכו, מ', אברעסכה, ח' וחביב, ג' (2002). **נוער בישראל: רווחה חברתית, בריאות והתנהגויות סיכון במבט בינלאומי**. ירושלים: ג'וינט – מכון ברוקדייל ואוניברסיטת בר אילן.
- הראל, י', קני, ד' ורהב, ג' (1997). **נוער בישראל: רווחה חברתית, בריאות והתנהגויות סיכון במבט בינלאומי**. ירושלים: ג'וינט – מכון ברוקדייל ואוניברסיטת בר-אילן.
- וואלה חדשות (2005). **רוב תוארי אוניברסיטת לטביה נפסלו**. 28 בספטמבר. אינטרנט: <http://news.ep.walla.co.il/?w=94/787689/@/@/item/printer>
- וואלה חדשות (2006). **71% מהסטודנטים בישראל מעתיקים**. 1 בדצמבר. אינטרנט: www.cc.jct.ac.il/~sifriah/210615/walla-plagiarism.html נדלה ב-10.08.07.
- ואן גלדר, א' (2003). **שמירה על טוהר בחינות הבגרות**. ירושלים: הכנסת, מרכז מידע ומחקר.
- וויי, נט (2002). "המלצה: להעמיד לדין את ח"כ פרץ בפרשת התארים". **Ynet ידיעות אחרונות**, 27.01. אינטרנט: www.ynet.co.il/Ext/Comp/ArticleLayout/CdaArticlePrintPreview/1,2506,L-158 נדלה ב-29.10.2005.
- ויקיפדיה (2007). "דקע מייד" בתוך **אירועי אוקטובר 2000**. נדלה מאתר ויקיפדיה באינטרנט, 20 באוגוסט, 2007.
- ועדת אור: ועדת החקירה הממלכתית לבירור התנגשויות בין כוחות הביטחון לבין אזרחים ישראלים (2003). דין וחשבון. ירושלים. אינטרנט: http://elyon1.court.gov.il/heb/veadot/or/inside_index.htm נדלה ב-10.08.07.
- ועדת המשמעת (2004). **"אין עונשין אלא אם כן מזהירין..."** רמת גן: המזכירות האקדמית, אוניברסיטת בר אילן.
- אינטרנט: www.biu.ac.il/academic-secretary/vm/sem1.htm נדלה ב-08.09.2005.
- ועדת משמעת (2006). **החלטות ועדת משמעת**, 9.05.2006. אינטרנט: www.w3.sapir.ac.il/dikan/pirsumim/decisions_vadat_mishmaat.pdf נדלה ב-3.04.07.
- ועדת משמעת (2006). **החלטות ועדת משמעת**, 31.05.2006. אינטרנט: לעיל. נדלה כנ"ל.
- ועדת משמעת (2007). **אורח אורח**, 15.07. פורום סטודנטים של אוניברסיטת בן גוריון. אינטרנט: <http://forum.bgu.co.il/lofiversion/index.php?t136709.html> נדלה ב-05.10.2007.
- ות"ת (הוועדה לתכנון ולתקצוב שליד המועצה להשכלה גבוהה) (2003). "נתונים על מערכת ההשכלה הגבוהה" בתוך **דין וחשבון מס' 28/29 לשנים תשס"א (2000/01) – תשס"ב (2001/02)**. ירושלים: המועצה להשכלה גבוהה.
- טיפ (2000). **המשגיחות במבחנים פוטרו לאחר שלא מנעו העתקות**. tip, 8 ביוני. אינטרנט: <http://64.233.161.104/search?q=cache:R0A8NDKFgjoJ:www.tip.co.il.news>

- נדלה ב-29.10.2005.
- טובלסטי-חדר, ת' (2006). "מעתיקים יותר, מצליחים פחות", **ידיעות אחרונות**, 28.2. לוי, א' (2006). "מכות בדרך לבחירות". **Nrg מעריב**, 1.11. אינטרנט: www.nrg.co.il/online/1/ART1/499/687.html נדלה ב-10.09.2007.
- לוי, מ' (2005). "הארץ נהדרת, רק הסטודנטים קצת רגישים", **MSN חדשות**, 24.01. אינטרנט: <http://news.msn.co.il/news/Internal/Internal/200501/20050124143200.htm> נדלה ב-29.10.2005.
- למ"ס (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה) וות"ת (2005). **סטודנטים באוניברסיטאות ובמוסדות אחרים להשכלה גבוהה תשס"ה**. ירושלים.
- למ"ס (2006). **מכללות אקדמיות תשס"ד**. ירושלים.
- למ"ס (2008). **תכונות דמוגרפיות של מועמדים ללימודים, סטודנטים ומקבלי תארים במוסדות להשכלה גבוהה, תשס"ה-תשס"ו**. ירושלים.
- נתן, ג' (2006). **אלימות במערכת החינוך**. ירושלים: הכנסת – מרכז המידע והמחקר.
- סואן, ד' (2004). "מרכז ופריפריה בהשכלה הגבוהה בישראל – הזדמנות שנייה למי?" **החינוך וסביבו**, כ"ו: 153-166.
- סואן, ד' (2002). "בוא ניתן להם מכות" – על אלימות ומניעת אלימות בבתי ספר בישראל". **החינוך וסביבו**, כ"ד: 107-128.
- פורום סטודנטים של אוניברסיטת בן גוריון (2005). אינטרנט: <http://forum.bgu.co.il/lofiversion/index.php/t37894.html> נדלה ב-11.11.2005.
- פי האתון (ללא תאריך). **עימותים בין סטודנטים ערבים שבאו לציין את יום הנכבה לפעילי "אם תרצו" שבאו למנוע זאת מהם**. 15 במאי. ירושלים: אגודת הסטודנטים באוניברסיטה העברית. אינטרנט: <http://aguda.org.il/piaton> נדלה ב-20 באוגוסט, 2007.
- פיינרמן, א' (2007). **מכת ההעתקות בכחונות סוף סמסטר**. רחובות: הפקולטה למדעי החקלאות, המזון ואיכות הסביבה, האוניברסיטה העברית.
- פרש (2006). **60% מהסטודנטים למשפטים מעתיקים במבחנים**. 14.1. אינטרנט: www.fresh.co.il/vBulletin/printthread.php?t=145152
- רולידר, ע', לפידות, נ' ולוי, ר' (2000). **תופעת ההצקה בבתי ספר בישראל**. עמק יזרעאל: המכללה האקדמית עמק יזרעאל.

לרעזית

- Alfred University (1999). **Initiation Rites and Athletics: A National Study of NCAA Sports Teams**, Alfred, NY: Alfred University.
- Allen, C.M. & Allen, W.B. (2003). **Habits of the Mind**, New Brunswick: Transaction Publishers.
- Altschuler, G.C. (2001). "Battling the Cheats", **The New York Times**, January 7, p. 4A 15.
- Arias, I., Samios, M. & O'Leary, K.D. (1987). "Prevalence and Correlates of Physical Aggression During Courtship", **Journal of Interpersonal Violence**, 2, pp. 82-90.
- ASU Code of Conduct (2005). Arkansas State University. Internet: 8.9. 2005.
- Barrios, L.C., Everett, S.A., Simon, T.R. & Brener, N.D. (2000). "Suicide Ideation among U.S. College Students: Associations with Other Injury Risk Behaviors", **Journal of American College Health**, 48 (5), pp. 195-198.
- Blankenship, K.L. & Whitley, Jr., B.E. (2000). "Relation of General Deviance to Academic Dishonesty", **Ethics and Behavior**, 10 (1), pp. 1-12.
- Broomfield, C. (2005). "The Importance of Mature, Part-time Students to Higher Education in

- the U.K", **Higher Education**, 25(2), pp. 189-205.
- Bronfenbrenner, U., McClelland, P.D., Ceci, S., Moen, P. & Wethington, E. (1996). **The State of Americans: This Generation and the Next**, NJ: Free Press.
- Davis, S.F., Grover, C.A., Becker, A.H. & McGregor, L.N. (1992). "Academic Dishonesty: Prevalence, Determinants, Techniques and Punishments", In **Teaching of Psychology**, 19(1), pp.16-20.
- Eckridge, C. & Ames, G.A. (1993). "Attitudes About Cheating and Self-reported Cheating Behaviors of Criminal Justice Majors and Non Criminal Justice Majors: A Research Note", **Journal of Criminal Justice Education**, 4, pp. 65-78.
- ETS (The Educational Testing Service) (1999). **Academic Cheating Background**, Internet: www.glass-castle.com/clients/www-nocheating-org/adccouncil/research/cheating
נדלה ב-9 באוגוסט, 2007
- Fering, L. (1979). "A Quarter Century of Educational Practice: An Introductory View", **International Review of Education**, 25(2-3), pp. 133-145.
- Fisher, B.S., Cullen, F.T. & Turner, M.G. (2000). **The Sexual Victimization of College Women**, Washington, DC: US Dept. of Justice, National Institute of Justice.
- Genereux, R.L. & McLeod, B.A. (1995). "Circumstances Surrounding Cheating: A Questionnaire Study of College Students", **Research in Higher Education**, 36, pp. 687-704.
- Gibbons, M. (1998). **Higher Education Relevance in the 21st Century**, Washington, DC: The World Bank.
- Hollinger, R. & Lanza-Kaduce, L. (1996). "Academic Dishonesty and the Perceived Effectiveness of Counter Measures: An Empirical Survey of Cheating at a Major Public University", **NASPA Journal**, 34, pp. 292-306.
- Horowitz, T. & Tubali, D. (2002). **School Vandalism- Individual and Social Context**, Be'er Sheva: Ben Gurion University.
- Langford, L. (2004). **Preventing Violence and Promoting Safety in Higher Education Settings: Overview of a Comprehensive Approach**, Phoenix: Education Development Center. Internet: <http://phoenix.edc.org/hec/pubs/violence.html>. 2007
נדלה ב- ביולי, 2007
- Makepeace, J.M. (1981). "Courtship Violence Among College Students", **Family Relations**, 30, pp. 97-101.
- McCabe, D.L. & Bowers, W.J. (1994). "Academic Dishonesty Among College Males in College: A Thirty Year Perspective", **Journal of College Student Development**, 35, pp. 5-10.
- McCabe, D.L. & Trevino, L.K. (1996). "What We Know About Cheating in College: Longitudinal Trends and Recent Developments", **Change**, 28, pp. 29-33.
- Meade, J. (1992). "Cheating: Is Academic Dishonesty Par for the Course?" **Prism**, 1, pp. 30-32.
- Morrison, T. (1998). **Welcome to the World: Quality, Higher Education and Change**, Mauritius: Mauritius Institute of Education.
- OECD (2006). **Education at a Glance 2006**, Paris: OECD.
- Sherrill, J.M & Siegel, D.B. (Eds.)(1989). **Responding to Violence on Campus (New Directions for Student Services**, 47, New York: Haworth Press.
- Smith, K. (2000). "Pupils Talk About Tests and Cheating", In: Greta, 8(2), pp. 34-39.

- Smith, M.C. (1989). "The Ancestry of Campus Violence", In J.M. Sherrill & D.B. Siegel (Eds.): **Responding to Violence on Campus**, (New Directions for Student Services, No. 47: 5-15), New York: Haworth Press.
- Tom, G. & Borin, N. (1988). "Cheating in Academe", **Journal of Education for Business**, 63, pp. 153-157.
- Trow, M. (1972). "The Expansion and Transformation of Higher Education", **International Review of Education**, 18, pp. 61-64.
- University code of conduct (2007). Stanford University. Internet: 4.10.2007.
- University code of conduct (2005). Polytechnic University. Internet: 4.10.07.
- University-wide compliance program (n.d.). **Code of Conduct**. Texas A & M University. Internet: <http://compliance.tamu.edu/CodeConduct.aspx> נרלה ב-4.10.2007
- Whitaker, L.C. & Pollard, J.W. (Eds.) (1993). **Campus Violence: Kinds, Causes and Cures**, New York: Haworth Press.
- Whitley, B.E. (1998). "Factors Associated with Cheating Among Students: A Review", **Research in Higher Education**, 39, pp. 235-274.
- Wotring, K.E. (2007). "Cheating in the Community College: Generational Differences Among Students and Implications for Faculty", **Inquiry**, 1, pp. 5-13.

e-mail: soen@macam.ac.il